

A Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése: árvízvédelem, terület- és vidékfejlesztés a Tisza mentén

A közel évtizedes száraz, aszályos időszakot követően 1998-2001. között négy rendkívül veszélyes árvíz vonult le a Tiszán. E négy év alatt a mintegy 120 milliárd Ft-os védekezési, kárelhárítási és újjáépítési költséget okozó árvizeknek igen kedvezőtlen volt a társadalmi, politikai hatása. A Tisza-völgy érintett lakossága körében erőteljesen fokozódott a veszélyérzet, és növekedett a biztonság megteremtésének igénye, annak ellenére, hogy az utóbbi évek európai eseményeivel szemben a gátszakadásnak nálunk nem voltak halálos áldozatai.

A Kormány 2003 februárjában döntött a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelésére vonatkozó **konceptió-tervről** [1022/2003. (III.27.) Korm. határozat], amelynek **alapelvei** az alábbiak:

a) a Tisza folyó árveit elsősorban a mértékadó védképességűre kiépülő árvízvédelmi töltések közötti nagyvízi mederben kell levezetni, és ezért – az ökológiai szempontokra is figyelemmel – javítani kell az áramlási, vízszállítási feltételeket;

b) a védképességet meghaladó, gátszakadással és kiöntéssel veszélyeztető, statisztikailag igen ritkán előforduló árhullámokat, a meder vízszállításának mértékéig hazai területen árapasztással csökkenteni kell;

c) az árvíz szabályozott kivezetését és a folyóba történő szükség szerinti visszavezetést (vagy vízhiányos területre történő átvezetést) szolgáló, műtárgyakból és tározókból álló árapasztó-rendszert úgy kell kialakítani és működtetni, hogy – az árvízvédelmi funkció teljesítésének megtartása mellett – az hasznosítható legyen a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi és a Tisza-völgy fejlesztésével kapcsolatos programokban előirányzott célok megvalósításában, valamint a természetes élőhelyek gyarapításában;

d) az árapasztási célú tározó (így például külterületi mezőgazdasági célú) területek teljes elöntése csak statisztikailag 1 %-nál kisebb valószínűségű árvizek esetén fordulhat elő, ezért változatlan területhasználat esetén, kisajátítással, kártalanítással, illetőleg a kártérítéssel csak kivételesen kell számolni.

A Tisza völgy árvízi biztonságának növelésére vonatkozó új koncepció a Vásárhelyi Pál által tervezett, a XIX. században megvalósult rendszerre épül, azt fejleszti tovább azzal, hogy a különösen veszélyes árvizek által szállított fölös vizeket az ártér egy részén helyezik el és ennek a víznek a felhasználásával a Tisza mentén új fejlődési perspektívára, új típusú tájgazdálkodásra nyílik lehetőség. A koncepció ezért kapta a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése elnevezést. A koncepció teljes megvalósítása mintegy tíz évet vesz majd igénybe. Most e program I. ütemének megvalósítása kezdődik meg.

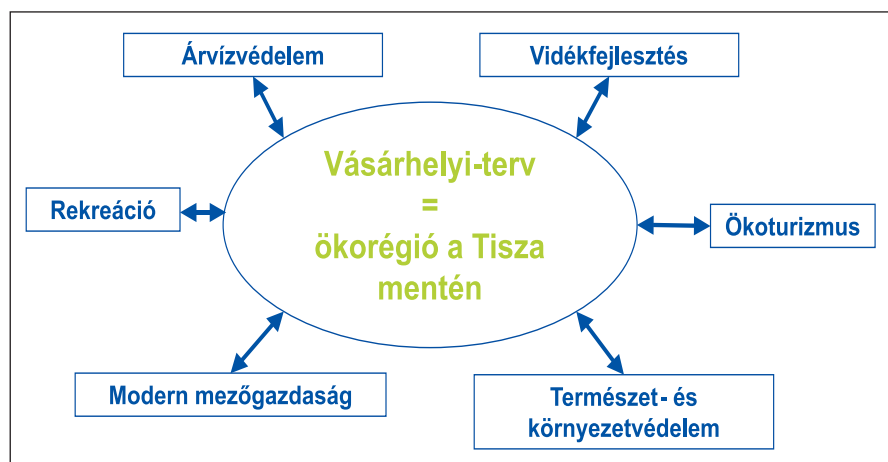
2003 márciusától szeptemberéig elkészült az I. ütemben megvalósítandó feladatok végrehajtására vonatkozó *olyan program, amely az árvízvédelmi fejlesztések prioritás szerinti részletes kimunkálása mellett bemutatja az érintett szakterületek fokozatos, folyamatos és*

szerves kapcsolódását az árvízvédelmi célú beavatkozásokhoz. A programban meghatároztuk a finanszírozás forrásait, figyelemmel az Európai Unió közösségi társfinanszírozási feltételeire, megvalósítását pedig mind időben, mind pedig forrásigényét tekintve ütemeztük. A Vásárhelyi-tervvel érintett területekre a programon alapuló, a térség lakosságának életfeltételeit javító, környezet- és természetbarát, az EU követelményrendszerével összhangban levő terület- és földhasználat kialakítását elősegítő tervek, valamint *kapcsolódó ágazati gazdasági és infrastrukturális fejlesztési tervek* kidolgozása megkezdődött. Elkészült továbbá a tervezett munkáknak az EK irányelvben foglaltaknak megfelelő *stratégiai környezeti értékelése.*

A tervezési munkákat az érintett szakterületek legjobb erőit egyesítő négy tervezői konzorcium végezte, amelyek megbízásukat nyílt közbeszerzési eljárás keretében nyerték el.

A Vásárhelyi-terv I. ütemének programját a Kormány 2003. október 15-én elfogadta [1107/2003. (XI. 5.) Korm. határozat].

A fejlesztési javaslat egy *komplex program* (1. ábra): az árvízbiztonság megteremtésén túlmenően kiterjed az érintett térség terület- és vidékfejlesztésére, az új típusú tájgazdálkodás alkalmazására és meghonosítására az árapasztó tározók területén, valamint a Tisza menti települések infrastruktúrájának fejlesztésére is.

1. ábra A Vásárhelyi-terv komplex program

Az árvízvédelmi fejlesztések javasolt programja

A Vásárhelyi-terv a hazai árvízvédelmi fejlesztésekbe illeszkedve, két területre koncentrálni javítja a Tisza mentén az árvízvédelmi biztonságot, nevezetesen *árapasztó tározók alkalmazásával és a nagyvízi meder (a hullámtér) vízzsároló képességének javításával.*

A Tisza-völgyi árapasztó tározó-rendszert (a szabályozott vízkivezetéssel megvalósuló ártér-reaktiválást) vizsgálva megállapítottuk, hogy a tározók megvalósíthatók a javasolt helyeken, létesítésüknek nincsen kizáró oka, a vizsgált 11 tározó mindegyike – bizonyos megszorításokkal – szóba jöhetne a Vásárhelyi-terv I. ütemében. A tározók kiválasztására irányuló vizsgálat szakaszonként rangsorolta azokat és kijelölte az első ütemben megvalósításra javasolt tározók körét (2. ábra). A 2004-2007. évekre szóló megvalósítási program tervezésének eredményeként a Cigánd-Tiszakarádi, Szamos-Kraszna közti, Nagykunsági, Hanyi-Tiszasülyi, Tiszarofi árapasztó tározók, valamint a Nagykörűi tározó I. ütemének megvalósítására kerül sor.

Az árapasztó tározók olyan területek, amelyeket a domborzat adta természetes terepalakulatok kihasználásával, illetve töltésekkel határolnak körül. A folyóból a víz be- és kivezetése szabályozott formában, megfelelő vízepítési műtárgyak (zsilipek) segítségével történik. A tározott víz egy része – szükség esetén – visszatARTHATÓ, akár öntözésre is felhasználható. Egy másik (kisebb méretű és alacsonyabb szinten elhelyezett) zsilip azt is biztosítja majd, hogy

1. kép Beregi töltésszakadás (Fotó: Horváth Emil)

kisebb árhullámoknál is lehessen vizet kivezetni, ha ezt öntözési, gazdálkodási célból, a vizes élőhelyek vízpótlására az érintettek igénylik. A tározók így – árvízbiztonsági funkciójuk mellett – a tájgazdálkodás kulcsát is adják. Az árvizektől mentesített ártérület egy része – szabályozott módon – visszkapja az életet vizet.

A tározórendszer igénybevételére akkor kerül sor, ha a Tiszára számított mértékadó árvízszintet elérő, illetve meghaladó, gátszakadással fenyegető rendkívüli árvízi helyzet várható. Ilyen helyzetben a vízállás-előrejelzés alapján meghatározott időpontban kell megkezdeni a veszély elhárítását egy vagy több árapasztó tározó megnyitásával és feltöltésével, azokon a helyeken, amelyek erre a célra az adott árhullám hidrológiai sajátosságai szerint éppen a legmegfelelőbbek. A hatékony árapasz-

tás érdekében a felső-tiszai tározókba 3-10 napon át, a közép-tiszai tározókba 10-20 napon keresztül kell a folyó árvízének egy részét kivezetni. Ezzel mintegy 60 cm-rel lehet csökkenteni az árhullám csúcsát, a Tiszában kialakuló legmagasabb vízszintet. A teljes elárasztás időtartama az egyes tározókban egy hónapra tehető. Az egyes tározók igénybevétele 30-40 évenként valószínűsíthető. A kiválasztott hat árapasztó tározó hatása 1000 éves visszatérési idejű árvízi esemény bekövetkezésekor a Tisza teljes hazai szakaszán képes kifejteni hatását.

A nagyvízi meder vízzsároló képességének javítását vizsgálva megállapítottuk, hogy a megkívánt vízszint-süllyesztés érdekében melyek a lehetséges és szükséges beavatkozások. A 2004-2007. évekre megvalósítási programot terveztünk az alábbi fontosabb műszaki megoldások alkalmazásával: az árvízi lefolyási sáv biztosítása; javaslat a nyári gátak fennmaradására, áthelyezésére, vagy teljes megszüntetésére; az övzátanyokkal kapcsolatos feladatok; folyószabályozási beavatkozások; az árvízvédelmi fővédvonalak nyomvonalának esetleges módosítása (áthelyezése). Legkedvezőbb lefolyási viszonyok elsősorban gyepek és szántók művelési ágakkal érhetők el, de a tapasztalatok szerint a jól gondozott, viszonylag laza térfoglalású erdő is elfogadható.

A program I. ütemében az érintett hullámtéri terület nagysága meghaladja a 37 ezer hektárt, ahol a termőterület aránya csaknem 80 %-os. [A termőterület legnagyobb hányada erdő (49,1%) és szántó (36,3%), a gyepek aránya 12,7%, kert, gyümölcsös és szőlő együtt 1,6%, a nádasé 0,3%.] A művelési ágak szerkezetében a legjelentősebb változás a

2. ábra A Vásárhelyi-terv I. ütemében tervezett árapasztó tározók

2. kép Nyúlgát építése a Tisza töltésén Tiszajenő térségében – 2000. április (Fotó: Vízzy Zsigmond)

szántó rovására történik: ötödével (2400 hektárral) csökkentjük a szántóterületeket, és ezeken a területen gyept, erdőt és gyümölcsöst irányoztunk elő (a gyepterület mintegy egyharmadával, az erdő 8%-kal, a gyümölcsös mintegy negyedével növekszik).

A hullámteret érintő beavatkozások és intézkedések célja – többek között – a gyomnövények visszaszorítása, amelyet nem vegyszerezéssel, hanem kaszálással, legeltetéssel, vagyis a terület folyamatos kezelésének biztosításával szeretnénk elérni. A program előirányozza a legeltetéses állattartás támogatását. A nemesített nyár- és fűzültetvények helyett a korábban e vidékre jellemző kemény- és puhafa ligeterdők telepítését támogatjuk, ezáltal is hozzájárulva a tájképi értékek növeléséhez. A földhasználattal kapcsolatos változások költségei legnagyobb mértékben az erdővel összefüggő beavatkozások során (ligeterdők kialakítása, cserjeirtás, erdőtelepítés) jelentkeznek.

A hullámtéren a szórványgyümölcsösöknek, így a „biotermesztésnek” évszázados hagyományai vannak. A program keretében ezeket a mai korak megfelelően kívánjuk adaptálni. A hullámtéri területek a tiszai élővilág rehabilitálásának – elsősorban a halbőség visszaállításának – komoly tartóerejét jelentik, e vonatkozásban elsősorban az anyaggyűjtő helyek és holtmedrek vehetők számításba. Az ilyen jellegű élőhely-fejlesztés mintegy 500 ha területet érint (beleértve a holtágak, anyaggyűjtőhelyek (kubikgödrök) és a fokgazdálkodásra alkalmas területek ívárszármazékait).

A nagyvízi meder vízszállító képességének javítását a teljes hullámtér természetvédelmi revitalizációjával együtt tervezzük megvalósítani. A beavatkozásokat alulról felfelé haladva a déli országhatár – Szolnok közötti szakaszon és a tivadari híd fölötti szűkületben végezzük el. A teljes Tiszára végzett hidraulikai hatásvizsgálat szerint a legkritikusabb felső-tiszai és középtiszai szakaszokon a hullámtéri beavatkozások elérik a megkívánt célt, azaz a folyó alsó szakaszán az 1970-es mederállapotokhoz történő visszatérést.

Erdészeti beavatkozások¹

A lefolyási viszonyokra a legnagyobb hatást az erdő gyakorolja, ezért rendkívül fontosak a tervezett erdészeti beavatkozások, amelyek az alábbi szempontokat egyesítő célrendszer mentén indokoltak:

Árvízvédelmi célok:

- a part menti erdők ne akadályozzák a mederben a víz és jeges ár levonulását;
- a nagyvízi levonulási sávban a faállomány ne növelje a szükséges mértékben a medererdességet;
- a hullámtéri erdők és különösen a gát menti védősávok akadályozzák meg a gátat roncsoló hullámverést;
- az erdők aljnövényzete, az alacsony elágazó fák, kúszócserjék ne akadályozzák a zavartalan lefolyást;
- a gátak meder felőli megközelítését (árvíz esetén) hajózási nyiladékok létesítésével szükséges biztosítani.

Természetvédelmi célok:

- a növény- és állatvilág fajgazdagságának fenntartása;
- őshonos fafajok változatosságának, génkészletének fenntartása;
- nagyobb védett területen a fafajok arányainak fenntartása;
- a jelenlegi kedvezőtlen állomány-szerkezet megjavítása, kultúrerdők egyes erdőkre cserélése;
- a tájkép védelme, a táj jellegének megőrzése;
- egy-egy sajátos erdőgazdálkodási forma megőrzése.

Erdészeti célok:

- tartamos, többcélú erdőgazdálkodás;
- méretes, értékes lemezipari rönktermelése;
- fűrészipari rönk termelése;
- tűzifa-, forgács-, farost-, cellulóz-alapanyag-termelés;
- védelmi rendeltetés;
- vadgazdálkodás;
- közjóléti cél.

Üdülési turisztikai célok:

- üdülési célokat is kielégítő erdőállományok;
- esztétikailag a táj képét pozitívan befolyásoló fafajok, elegyes erdők.

Az **erdészeti beavatkozások** az alábbi tevékenységeket ölelik fel (1. táblázatot):

- cserjeirtás,
- ligeterdő kialakítása,
- fakitermelés,
- erdőtelepítés (részben szerkezetváltás miatt).

Az I. ütemben tehát 3940 ha területen szükséges cserjeirtás, 2715 hektáron fakitermelés és ligeterdő-kialakítás, 360 hektáron erdőtelepítés.

A legfontosabb erdészeti jellegű tennivalók:

- A partvonal mentén 10 m-es sávokban a folyó ívei mentén a füzes állomány levágása indokolt 3-400 m-es szakaszokon.
- Ugyancsak faállomány visszaszorítására (ligetes kialakításra) lesz szükség a nagyvízi levonulási sávokban.
- A gát menti védősávokban hajózási nyiladék számára 1-2 km-enként ki kell irtani az erdőt 30-50 m szélességben.
- A hullámtér mezőgazdasági területeinek egy részén, ott ahol a vízügyi feltételrendszer is lehetővé teszi, erdősítésre nyílik lehetőség.
- Ahol kívánatos, ott az erdő cserjeszintjének kitisztítása is szükséges.
- Az elvárások végrehajtása érdekében az állami és magántulajdonú erdők-

¹ A javasolt erdészeti beavatkozásokat az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet (AKII) által vezetett tervezői konzorcium – számos alvállalkozó és szakértő közreműködésével – dolgozta ki.

Szakaszolás (fkm)	Tevékenység	Terület (ha)
Tivadari szűkület (713,6 - 698,2)	cserjeirtás	50
	ligeterdő kialakítás, fakitermelés	20
Kisköre-Szolnok vasúti híd (401,6 - 340,0)	cserjeirtás	50
	fakitermelés, ligeterdő-kialakítás	25
	erdőtelepítés	360
Szolnok vasúti híd - Bács-Kiskun megyehatár (340,0 - 294,0)	cserjeirtás	750
	fakitermelés, ligeterdő-kialakítás	100
Bács-Kiskun Csongrád megyehatár (294,0 - 243,6)	cserjeirtás	220
	fakitermelés, ligeterdő-kialakítás	70
Csongrád megyehatár- Algyő vasúti híd (243,60 - 192,04)	cserjeirtás	2500
	fakitermelés, ligeterdő-kialakítás	2000
Algyő vasúti híd - déli országhatár (192,04 - 159,60)	cserjeirtás	370
	fakitermelés, ligeterdő-kialakítás	500

ben szükséges az érdekeltségi viszonyok megváltoztatása, esetleg szükségessé válhat a magánerdők állami tulajdonba vétele, közhasznú társaságok létrehozása.

– Fás szárú növényzettel benőtt területek (szántó- és gyepművelési ágban) irtása.

Az erdő **zöld folyosó** jellegének fenntartása és fejlesztése érdekében sávyszerűséget a következő társulástípusokban javasoljuk biztosítani:

– *Mederoldali bokorfüzes (Salicetum triandrae)*. Ez esetben a legkevésbé megszakítottak a sávok.

– *Fűz-nyár ligeterdő (puhafaliget, Salicetum albae-fragilis)*. Sok helyen jelentős természetvédelmi restaurációs munkára van szükség. Amennyiben a puhafaliget nem elegendő, és elegendő jellege nem is valósítható meg, arra kell törekedni, hogy legyenek folytonos fűzes és nyáras állományok is.

– *Keményfás ligetek (Fraxino panonicae – Ulmetum)*. Összefüggő sávjuk megfelelő élőhelyek hiányában nem alakítható ki. Ahol van rá lehetőség, javasoljuk minél nagyobb kiterjedésben meghagyni és telepíteni ezeket az erdőket, mert mind florisztikai, mind faunisztikai szempontból a hullámterek és árterek legértékesebb tagjai közé tartoznak.

Az **erdészeti szabályozásnak** az alábbi intézkedésekre kell kiterjednie:

– A Tisza hullámtér erdészeti tájhasznosítási terve alapján az erdőterületek üzemtervezését az ökológiai szempontok érvényesítésével kell elvégezni.

– Az erdőtelepítési tervet összhangba kell hozni a hullámtér mezőgazdasági hasznosítási tervével.

– A hullámteret érintő erdőszerkezet átalakítási és erdőtelepítési pályázatokat előnyben kell részesíteni.

– Az erdőtelepítési kiviteli terveket el kell készíteni.

– Meg kell indítani az erdőtelepítésre ösztönző „public relation”-t (népszerűsítő kiadványok, média, reklám stb.).

– A magántulajdonba adott erdőkre erdőkezelő szervezeteket kell alakítani (erdőbirtokosság, erdősövetkezet stb.), ahol még ez nem történt meg.

– Az erdészeti feladatok megvalósulásához ki kell dolgozni az érdekeltségi rendszert.

– Az erdőtelepítés megvalósítása érdekében ki kell dolgozni a Tisza hullámtér erdősítésének speciális támogatási rendszerét és biztosítani kell a végrehajtás pénzügyi hátterét.

Az árvízvédelmi biztonság érdekében kialakítandó erdőgazdálkodás egyes technológiai előírásait a 46/1999. (III.18.) Kormányrendelet kiegészítésével lehetne szabályozni, illetve az erdészeti jogszabályok közé kellene beemelni.

A Vásárhelyi-terv I. üteme során a tervezett, javasolt erdészeti beavatkozások részleteit, menetét az erdészeti szakma képviselőivel részletesen meg kívánjuk vitatni, a megvalósítást véleményünk figyelembe vételével végezni.

A tervezett fejlesztések feltételei és hatásai

A munka során részletes **ökológiai térképezést** és **örökségvédelmi feltárást** végeztünk, amely munkák eredményei a további részletes tervezés alapját képezik. Megállapítottuk, hogy a javasolt árapasztó tározók létesítésével kapcsolatban ökológiai és örökségvédelmi kizáró feltételek nincsenek. A hullámtéren tervezett beavatkozások műszaki tartalmának tételes meghatározásakor, a kiviteli tervezés során termé-

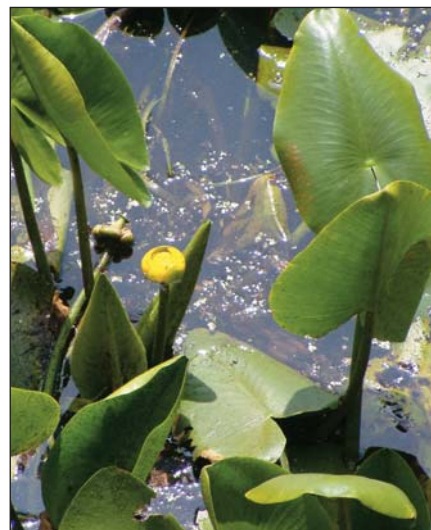
szetvédelmi és örökségvédelmi szempontból további részletes vizsgálatokat és egyeztetéseket tervezünk.

Az egyes tározók igénybevétele 30-40 évenként valószínűsíthető. Annak a valószínűsége, hogy a tározórendszer minden tagja egyidejűleg feltöltődjön, 1 % alatt marad. Rendkívüli mértékadó árvízszintet elérő, közvetlen gátszakadással fenyegető helyzetben haladéktalanul meg kell kezdeni a veszély elhárítását, az árapasztást a tározók feltöltésével.

A felső-tiszai tározókba a hatékony árapasztás érdekében 3-10 napig kell az árhullámot kivezetni, a tartózkodási idő (a teljes elárasztás időtartama) egy hónapra tehető. A közép-tiszai tározók vízelvonása 10-20 napig tart, a tartózkodási idő egy hónap.

Az Európai Unió a fejlesztéseket megelőző környezeti hatásvizsgálatok gyakorlatát kiterjesztette a beruházásnál korábbi fázisok, pl. ágazatpolitikák, tervek és programok szintjére, hogy a tervezés minél korábbi időszakában segítse a környezeti szempontok érvényesülését. A **Stratégiai Környezeti Vizsgálat** (továbbiakban SKV) együtt készül a tervvel, így a környezeti szempontok figyelembe vételének erősítésére, a különböző érdekviszonyok közötti kompromisszum megtalálására különösen alkalmas. Az SKV elvégzése az EU finanszírozási formák egyik feltétele is, így az elvégzett munka ebből a szempontból is hasznosulhat.

A Vásárhelyi-terv első ütemére készített SKV alapvető célja, hogy környezetvédelmi és az ehhez szorosan kötődő társadalmi-gazdasági szempontból elősegítse megvalósítható tervalternatívák kialakítását. A stratégiai környezeti vizsgálat kibővült azzal a feladattal, hogy a

3. kép Vízitők (*Nuphar lutea*) a Tiszakarádi főcsatorna egyik mellécsatornájában (Fotó: Magyar Emőke)

felmerülő alternatívákat rangsorolja a megvalósításra való alkalmasság szempontjából, ehhez környezeti és az ide kapcsolódó társadalmi megközelítést alkalmazva. A stratégiai környezeti vizsgálat keretén belül mind a 11 – az I. ütemben potenciálisan szóba jöhető – tározó vizsgálatát elvégeztük. A vizsgálat eredménye szerint a Vásárhelyi-terv a kidolgozott célrendszer teljesítésével környezeti szempontból is megfelelő módon valósítható meg.

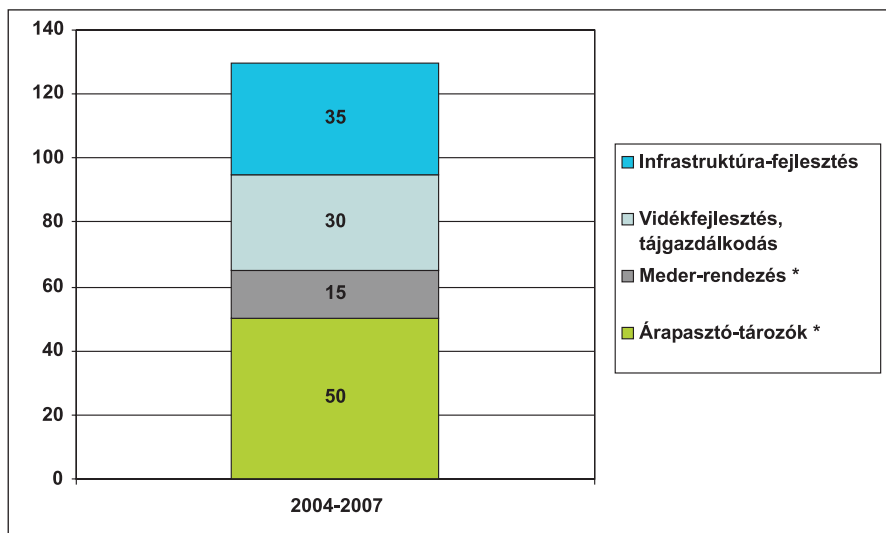
Környezet- és természetbarát terület- és földhasználat kialakítása

A Vásárhelyi-terv első ütemére készített program lényeges részét képezi a térség lakosságának életfeltételeit javító, környezet- és természetbarát, az EU követelményrendszerével összhangban levő terület- és földhasználat kialakítása. Kidolgoztuk a **terület- és vidékfejlesztési, környezetgazdálkodási koncepció alapelveit**, amelyek új típusú táj-, föld- és vízhasználat-váltást készítenek elő. Erre annak érdekében van szükség, hogy a súlyos társadalmi, gazdasági és környezeti helyzetben lévő, leszakadó vidéki térség lakossága esélyt kapjon árvízvédelmi biztonsága mellett élethelemségeinek továbbfejlesztésére.

A szabályozott vízkivezetés és a víz megfelelő továbbvezetésére alkalmas **vízrendszer-rehabilitáció** mind nagyobb területen való megvalósítása által megnyílik a lehetőség a jelenlegi használat mellett gyenge adottságú területek sajátosságainak megfelelő és ezért hatékony jövedelemtermelő képességű hasznosítására.

Az alapelvek igazodnak az európai érték- és célrendszerhez, és így remény van arra, hogy az ezek alapján készülő koncepció és programok megkapják a kellő támogatást és az esélyt arra, hogy ne a természeti, társadalmi, gazdasági degradálódás folytatódjon, hanem helyreállítható legyen a táj népességmegtartó ereje, egészségesen működjön társadalmi és természeti rendszere. Az érintett Tisza-völgyi, nagyjából agrár-térség vidékfejlesztésének nincsen valódi esélye táj- és vízhasználat-váltás nélkül. Ezért az alapelvek megfogalmazásakor a váltásra és az erre alapozható gazdálkodási rendszerek feltételeinek biztosítására koncentrálunk, hiszen ez a stratégiai döntést igénylő kérdés.

A program két egymástól elválaszthatatlan és egyaránt hangsúlyos feladatcsoportra, az **infrastrukturális és a tájgazdálkodási feladatokra** koncentrál,

3. ábra A Vásárhelyi-terv I. ütemének költségei

amelyek megvalósítása feltétele az árvízvédelmi beruházások megvalósításának abban az értelemben, hogy egyrészt az árapasztó tározók által érintett lakosság által közérdekből vállalt terhek ellentételezése arányos, korrekt legyen, másrészt maga a tájgazdálkodás nemcsak a lakossági megélhetéshez szükséges gazdasági struktúraváltásnak feltétele, hanem az árapasztó tározók és a hullámtér folyamatos, szakszerű gondozásának is. Enélkül a tározási és vízlevezetési funkció sem lehet teljes. A tájgazdálkodás megvalósításának állami támogatása jelentős állami közfeladat-megosztást eredményez, elsősorban az árvízvédelem, vízháztartás, vízgazdálkodás, természet- és környezetvédelem, foglalkoztatás, képzés, szociális és egészségügy területén.

A tározók létesítésével párhuzamosan bizonyos szakaszokon a gátakat kísérő erdősáv, erdőfolt telepítése kívánatos annak érdekében, hogy a legtöbb esetben értékes tájképet megzavaró műszaki létesítmények takarása biztosítva legyen. Az előzetes tervek szerint a 6 tározó környezetében 379 ha erdő telepítését irányozzuk elő.

A Vásárhelyi-terv keretében megvalósuló fejlesztések szükségessé teszik a térség területhasználatának átalakítását és ennek a **területhasználat-váltásnak az elősegítését szolgáló támogatási rendszerek beindítását**. A program megvalósítása során bekövetkező változások a jelenleg folyó gazdálkodásra nézve potenciális problémákat jelentenek az elárasztásból származó esetleges károk és területi értékcsökkenés miatt, ezzel szemben egy újfajta tájhasználat kialakításának kifejezetten előnyös, sőt előfeltétele is a területre való rendszeres, irányított vízkivezetés.

A program I. ütemének megvalósítása

Az első négy év költségei összesen 130 milliárd Ft-ot tesznek ki, amely összegnek mintegy felét az árvízvédelmi beruházások, másik felét pedig vidékfejlesztés, tájgazdálkodás, infrastruktúra fejlesztése teszik ki (3. ábra). 2004-ben ebből 8 milliárd forintot fordítunk az árvízvédelmi beruházásokra. A teljes megvalósítás költségének mintegy negyedét EU forrásokból tervezzük.

Az előkészítő munkák során az EU normák szerinti nyílt tervezési eljárást alkalmaztuk, kiterjedt társadalmi vitát folytattunk, minden érintettet meghallgattunk: több mint száz falugyűlésre, nyolcvan különböző egyéb fórumra került sor.

A 2004-es év feladatai közül kiemeljük a környezeti hatástanulmányok és az engedélyezési tervek elkészítését, a tervezett létesítmények hatósági engedélyeztetését, a terület- és vidékfejlesztési program részletes kidolgozását, a kivitelezők kiválasztását nyílt közbeszerzési eljárással. 2004 őszén megkezdődik az első tározók kialakítása, valamint a nagyvízi meder rendezése.

A Vásárhelyi-terv I. üteme az **elmúlt évtizedek legnagyobb kelet-magyarországi, infrastrukturális fejlesztése, vidékfejlesztési programja**. Az árvízvédelmet szolgáló, környezet- és természetvédelmi, illetve vidékfejlesztési szempontokat figyelembe vevő Vásárhelyi-terv I. ütemének megvalósítása a Felső- és a Közép-Tisza vidékén élő másfélmillió ember számára teremt biztonságot és nyújt fejlődési, fejlesztési lehetőséget.

Dr. Szlávik Lajos Ph.D.
KvVM főosztályvezető